4. Политология: Учебник / А.Ю. Мельвиль [и др.]. – М.: МГИМО (Университет) МИД России; Проспект, 2010. – 624 с.
5. Карипов Б.Н. Политические изменения и идеологический дискурс / Б.Н. Карипов. // Социально-гуманитарные знания. – 2010.- № 1. – С. 281 – 290.
6. Алексеева Т.А. Политическая философия: От концепций к теориям: Учебное пособие. / Т.А. Алексеева. – М.: МГИМО (Университет); РОССПЭН, 2007. – 397 с.
7. Утопия и утопическое мышление: антология зарубежной литературы. Пер. с раз. яз. / Сост. В.А. Чаликова. – М.: Прогресс, 1991. – 405 с.
8. Кольев А.Н. Политическая мифология: Реализм социального опыта: Монография / А.Н. Кольев. – М.: Логос, 2003. – 384 с.
9. Гаджиев К.С. Введение в политическую философию: Учебное пособие / К.С. Гаджиев. – М.: Логос, 2004. – 336 с.
10. Хейвуд Э. Политология: Учебник для студентов вузов. Пер. с англ. / Э. Хейвуд. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 544 с.
11. Шацкий Е. Утопия и традиция. Пер. с польск. / Е. Шацкий. – М.: Прогресс, 1990. – 456 с.
12. Никитченко А.Н. Транснационализация демократии (Третья волна демократизации в свете теорий международных отношений) / А.Н. Никитченко. // Полис. – 1996. - № 5. – С. 53 – 70.
13. Mills C.W. New Left Review. – N.Y., № 5. – Sept.-Oct. - 1960. – P. 20-21.

Найчук Анатолій Васильович,
докторант Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

УДК 321.01:1417

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА: ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР

У статті аналізуються основи вибудови політичних ідеологій в контексті історичних моделей розвитку.

Ключові слова: *історія, прогрес, регрес, циклічність, консерватизм, лібералізм, соціалізм.*

В статье анализируются основы строения политических идеологий в контексте исторических моделей развития.

Ключевые слова: *история, прогресс, регресс, цикличность, консерватизм, либерализм, социализм.*

This article analyses foundations on the political ideologies constructing in the context of the historical patterns development.

Key words: *history, progress, regress, recurrence, conservatism, liberalism, socialism.*

В сучасних умовах глобалізаційного світу особливого теоретичного та практичного значення набувають проблеми, пов’язані з виявленням політичних, соціальних і економічних факторів, які впливають на визначення місця і ролі держави в соціально-політичній системі суспільства.

Класичні теорії, в межах яких суспільство, державу розглядали як соціальний, політичний організм, відносно замкнену систему, або акцентували увагу на особливостях мотивації й суб’єктивних образах соціальної взаємодії, не в повній мірі адекватні для

пояснення різкого посилення динамізму та „непередбачуваності" соціально-політичних процесів і змін. Дана ситуація спонукає до пошуку нових підходів тлумачення сучасних соціально-політичних явищ, динаміки їх розвитку. На сьогодні окреслилися три стратегії у вирішенні зазначеної проблеми. Перша полягає в тому, щоб внести корекцію в класичні парадигми, напрями даної стратегії, і, як правило, позначається поняттями з приставкою „нео": неомарксизм, неоеволюціонізм, неоструктуралізм тощо. Друга стратегія, „натхненна" філософією постмодерну, прагне до використання різноманітних теоретичних підходів до опису, інтерпретації й пояснення одних і тих же явищ, процесів, що в певній мірі веде до суб'єктивізму. Третя стратегія –соціального становлення, активної взаємодії структур соціальних взаємозв'язків та їх творців. Тобто, людство в процесі свого становлення змінювало не тільки структури суспільного життя, але й спосіб їх побудови.

В контексті нашого дослідження ми будемо виходити із „третьої стратегії", де історичний фактор вважається визначальним уже в силу того, що конкретний зміст основних напрямів діяльності суспільства, держави та розв'язуваних ними завдань обумовлюється в кожному випадку історичним досвідом розвитку конкретного суспільства, політико-економічним рівнем розвитку окремої країни, характером і типом відносин, які склалися в суспільстві. Проблематика цивілізаційного розвитку завжди була в центрі суспільно-філософської думки. У працях Демокрита, Платона, А. Блаженного, Ф. Бекона, Г. Гегеля, К. Маркса, О. Конта, К. Ясперса, О. Шпенглера та інших були закладені загальні концептуальні і методологічні основи дослідження сутності суспільного розвитку.

Метою даної статті є висвітлення соціально-філософських засад історичного розвитку в формуванні політичних ідеологій. Тобто, історія подібна „хаотичній течії ріки", якій вона надає уявну визначеність, у нашому випадку – суспільству.

Урізноманітнення „історичної" термінології змінювало ранній зміст терміну „історія". У Середньовіччі почали розрізняти „історію" та „витвір". Історичним знаннями вважалася сукупність загальновідомих і втаємничених оповідей про дійсні та вигадані події. Августин Аврелій, з урахуванням зазначеного поділу, виводив, що „історія" – це твори, вироблені людьми давно, а витвором є щойно написаний твір [1, с. 849]. Істориком вважалася людина, твори якої відображають ту „історію", що визнається суспільством незмінною.

Протягом XVII – XIX ст. історичне мислення поступово відходить від теологічних уявлень про перебіг історичного процесу. Основною прикметою історії постає віра в прогрес і розвиток. Ж. А. Кондерсе, І. Г. Гердер, Г. Гегель, К. Маркс накреслюють новий підхід до історії, заснований на визнанні спрямованості темпоральних змін дійсності, існування та пізнаваності об'єктивних законів природної та соціальної реальності, єдності історичного та логічного. Так, відповідно до марксистської діалектики, історію творять не тільки сучасники, але й соціальні реалії минулого, причому на неї впливають як віджилі інститути, так і суспільна свідомість попередніх поколінь, їх традиції й поведінкові практики. Ці обставини можуть приводити до непередбачуваних результатів у діяльності теперішніх політиків, природа яких може ними й не усвідомлюватися. Тому, за К. Марксом, щоб зрозуміти сучасний світ з урахуванням у ньому непередбачених наслідків, необхідно вивчати історичні джерела соціальних реалій, простежуючи їхній розвиток.

В другій половині XIX – XX ст. однолінійна концепція прогресу розуміння історії зазнає критики. З появою праць М. Данилевського, О. Шпенглера, А. Тойнбі історія постає як вельми складне, нелінійне, поліцентричне утворення. Разом з тим, висуваються аргументи „безцінності" історії. На думку К. Поппера, з позиції буденного розуміння поняття „історія" більшістю людей не має смислу, тобто „історії" у такому розумінні, в якому про неї говорить більшість людей, просто не існує. Існують здебільшого різні історії, пов'язані з різними аспектами людського життя, а єдиної історії людства немає. Причому з усіх історій, з їх різноманітності обирається історія політичної влади як ядра історії. Даний підхід до історії К. Поппера та його послідовників „підштовхнув у 70 – 80-і рр. XX ст. появу „археології знання" М. Фуко, „деконструктивізму" Ж. Деріди, „симулятивної історії" Ж. Бодрійяра тощо. Сліпа „стріла часу" від точки „Альфа" до точки „Омега", на уявленнях про існування

якої побудовані версії історії К. Ясперса, М. Гайдеггера, Ш. Тейяра де Шардена та інших авторів, у річищі постмодерністичних тлумачень постає як архаїчна фантазія. Вона заснована вірою у „стрілу часу" неіснуючого „соціального організму", віртуальна мета якого реалізується від невідомого первісного („ембріонального") стану до невідомого, розвиненого кінця". Трудність визначення змісту історії, шляхів і проблем історичного пізнання полягає в тому, що в усіх його сферах присутня людина – головна дійова особа історичного процесу. Роль людини в історії визначальна вже тільки тому, що історія, історичний процес не можуть бути без людини – його творця. Людина і природа, людина і суспільство, людина і люди – такі зв'язки, таке поєднання комплексу проблем важко піддається осмисленню, вивченню, дослідженню. В. Ключевський вважає, що без знання історії ми повинні визнати себе випадковостями, що не знають, як і навіщо прийшли у світ, як і для чого ми живемо, як і до чого повинні прагнути". Тобто, статус історії як світоглядної категорії визначається тим, що поза нею людина не може усвідомлювати належність до свого народу і людства загалом.

Отже, історія – це історичне буття людини і людства; певного роду знання, оповідання про життя, долю та діяльність народів; сукупність певного роду фактів (подій), вишикуваних у певний об'єктивний процес, доступний раціональному осмисленню.

Нині історичне мислення постає як важлива складова соціально-філософського освоєння дійсності в реалізації й осягненні іманентного зв'язку, що має місце між різними підходами до поняття „історія". Філософія розглядає історію не лише як предметну сферу, існуючу окремо від суб'єкта, але у її взаємозв'язках з людиною, своєрідність яких зумовлюється особливостями та перебігом історичних процесів на певному етапі, з одного боку, і унікальністю того або іншого індивіда (його культури, долі, світогляду, здібностей) – з іншого. Відтак історія постає у єдності онтологічних і гносеологічних характеристик, як багатомірний феномен, різноманітні вияви якого неоднаково фіксуються і акцентуються в діяльності, відносинах, поведінці, спілкуванні та свідомості різних людей. Історія – це якісний час, невідривно зв'язаний з подіями людського буття, змістом і цілями його розвитку. Відповідно, в історії важливий не стільки казуальний зв'язок явищ між собою, скільки семантичний. Матеріальний світ розгортається через діяльність. Людський – через історію. З вище зазначеного можна констатувати, що єдиного погляду на історію, а відповідно, й на історичний процес розвитку людства, не існує, існують різні їх версії. Природа історичного пізнання така, що можливість пізнання істини обумовлюється тут і світоглядом науковця, і ідеологією, яку він проповідує, і методологією, яку він використовує, та іншими факторами. Д. Ла Капра з даного приводу пише: в складного тексту („великого", в його інтерпретації) немає єдиного контексту; такий класичний текст не може бути остаточно інтерпретований; історія такого тексту є конфліктом інтерпретації [4, с. 245-276]. Отже, можна зробити висновок з одного боку, історичний процес є зв'язком минулого і майбутнього, з іншого, він є розрив з минулим, має природу консервативну і революційну.

У цьому контексті А. Гофман виділяє чотири теорії оцінки напряму і якості соціального розвитку" – теорії регресу, прогресу, циклічного розвитку (кругообігу) і маятникового розвитку. Проте, теорія маятникового розвитку, на думку дослідника, є різновидом циклічного розвитку А. Дугін при висвітленні смислу і логіки історії визначає три фундаментальні моделі – регрес, прогрес, циклічність (перманентизм) [19, с. 44]. Саме вони лягли в основу нашого дослідження.

Розуміння змісту історичного процесу як регресу, властива переважній більшості типів традиційних суспільств і характерна для більшості релігій. Проте, як зазначає А. Дугін, не слід забувати, що більшість країн „третього світу" і деякі розвинуті країни (такі, як Японія або країни Тихоокеанського регіону) до сьогодні живуть в умовах традиційних суспільств, де релігія (або інші форми сакрального) продовжують відігравати основну роль. В залежності від того, в якій мірі релігійна (сакральна) модель впливає на суспільство, культуру, погляд на історію (як на процес виродження людства, його деградацію, його регрес) залишається стійким і незмінним.

Регрес (від лат. – повернення, рух назад) – перехід від більш високих форм розвитку до

нищих; спад в розвитку чого-небудь; рух назад; зміни до гіршого; протилежність прогресу. Відносно суспільного процесу – це „зворотний" рух буття, що несе погіршення духовної якості життя, збільшення катаклізмів, відступ від усталених норм. У різних культурах і релігіях історичний регрес, або як називає даний процес Є. Торчинов „ціннісно-регресивна модель" знайшов своє відображення в багаточисленних міфах і термінах, це більшість китайських філософських учень (насамперед, даосизм і конфуціанство) відносили епоху „золотого віку" в міфологічний період глибокої давнини. Ідея регресу була досить поширена в античному суспільстві. Давньогрецький поет Гесіод вибудував ідею регресу у вигляді послідовної зміни „поколінь" (віків): золотий, срібний, мідний (бронзовий), героїчний, залізний. Умови життя людей, за Гесіодом, погіршувалися у порівнянні з попереднім віком. Тому він возвеличує „світле минуле". В „золотому віці" люди щасливі, безсмертні, не відрізняються від богів. Суспільство базується на справедливості, рівності та достатку. В подальшому ситуація погіршується, відбувається деградація, падіння моралі, усюди панує анархія, людство вимирає.

На міфі про гріховність базуються християнські погляди на історичний процес. У християнському світогляді історія абсолютно відокремлена від поняття вічності. Християнин намагається перейти з дочасної земної долі в обитель вічного блаженства обранців Божих. Есхатологічне майбутнє царства Божого, передбачення цього царства як прийдешнього теперішнього, необхідність співвідношення з минулим й „благооткровенною подією" в цьому минулому, вибудовується часовість родового життя людства – життя всього творіння в історичному, протяжність від минулого до теперішнього і майбутнього. Августин Блаженний зазначав: „Є три типи часу: сучасне минулого, сучасне сучасного, сучасне майбутнього. Ці три типи часу вкоріненні в наші душі і ніде в іншому місці їх немає: сучасне минулого – це пам'ять; сучасне сучасного – безпосередній світогляд; сучасне майбутнього – очікування". Августин розділяє розвиток людської історії на шість періодів, що відповідають дням творіння світу: вік-немовля, дитинство, отроцтво, юність, зрілість, старість. Останній розпочинається з моменту приходу Спасителя і буде продовжуватися до кінця існування людства. Процес деградації історії людства розпочинається з гріхопадіння й завершується Апокаліпсисом.

Варто зазначити, що віра в соціальний прогрес не була характерною для більшості мислителів аж до XVIII століття. Ж. Ж. Руссо, хоча і роздумував про прогрес, вважав, що він не може охопити в цілому суспільство: виграючи в одному аспекті, люди втрачають в іншому. Ставлячи в основу тему сутності людини, її потреб і можливостей, філософ вважав, що прогрес порушив природний хід розвитку історії, представив хибну систему цінностей. Вольтер також не визнавав суспільного прогресу, стверджуючи, що „цвіт завжди буде такий, як сьогодні". „Бог не створив би світу, якби він не був кращим із у можливих".

Для прихильників регресу в якості позитивного критерію виступає минуле яке стає еталоном. Воно виступає ідеальною шкалою для оцінки сьогодення, яке розглядається як фрагментарне минуле, і в змісті якого немає нічого принципово нового, чого б раніше не було. В середині XVIII ст. серед просвітників почала формуватися інша тенденція – раціоналістична теорія прогресу. Проте ідея прогресу (від лат. – „рух вперед", „розвиток"), як поступального руху від нищого до вищого, від простого до складного, закономірна зміна стадій соціального росту людини і людства, має давні коріння.

Відповідно Демокриту, основою розвитку суспільства є: по-перше, природні потреби, які спонукають їх до об'єднання і винаходів усе нових благ. Це та сама необхідність – ананке, яка в картині світу Демокрита є основним законом природи, а тут переноситься на суспільство. По-друге, – це зв'язок людини з природою. Людина навчається в природи і схильна до цього навчання тому, що в неї є руки й розум.

Філософські засади прогресу сформував Ф. Бекон. Головну увагу він звертав на прогрес науки і техніки, зростаюче панування людини над природою, що знайшло відображення в його концепції „примноження знання". Ф. Бекон стверджував, що людство розвивається, стає більш мудрим та інформованим, технічно оснащеним і справедливим. Мислитель розробив

детальну класифікацію наук, обґрунтував засади емпіричного методу, розмежував галузі науки і релігії, в майбутньому вбачав більш високий стан розвитку людської цивілізації.

Обґрунтування поняття „прогресу" вперше було зроблено А. Тюрго. Прогрес, на його думку, має суспільне походження, тому можна вести мову лише про еволюційність соціальних відносин та взаємозв'язків, виносячи за „риску" природні явища й феномени.

Адаптацією ідеї прогресу епохи Просвітництва стала філософія історії – Г. Гегеля, О. Конта і К. Маркса. Сутність історії Г. Гегелем розуміється як прогрес духу в усвідомленні та розкріпаченні свободи, що має бути конкретним. Він мусить мати реальність, наявне буття, мусить бути для самого себе предметним і об'єктивним. У відповідності до базових інтенцій доби романтизму, в гегелівській філософії історії дух розвивається перед усім через певні народи, що знайшло відображення в поняттях „історична історія" та „філософська історія". „Історична історія", відповідно Г. Гегелю, розглядає існування народного руху, розвиток його принципу в його конституції та законах. „Філософська історія" не тільки охоплює принципи народу, виходячи з його установ та долі, а потім викладає події, виходячи з цього принципу, але розглядає головним чином всезагальний світовий дух, те, як він у внутрішньому зв'язку через історію окремих націй, які „проявляються" і через їх долю пройшов різні ступені свого утворення [8, с. 204-205]. Разом з тим, за Г. Гегелем, народ без державного устрою не має власне „ніякої історії". Таким чином, сутність історії полягає у поступі свободи духу, який розвивається через відповідні стадійно визначені державні форми. Філософія історії К. Маркса, як і Г. Гегеля, в основу світового розвитку ставить діалектичну формулу. Проте, відповідно до вчення К. Маркса, рушійною силою є не „гегелівський дух", а матерія. Сам К. Маркс схарактеризував свою концепцію як „матеріалістичне розуміння історії", стверджуючи, що ключем до розуміння людської культури й історії є виробнича діяльність, праця. Суспільство являє собою цілісну систему, усі елементи якої пов'язані між собою й знаходяться у відносинах строгої ієрархії. Основою суспільного життя й фундаментом суспільства виступає спосіб виробництва матеріального життя. Він зумовлює „соціальний, політичний і духовні процеси життя загалом. Не свідомість визначає буття, а навпаки, їх суспільне буття визначає їх свідомість. Джерелом історичного поступу К. Маркс вважав зростання продуктивних сил: соціально-економічного базису суспільства, відносно якого держава, релігія, філософія тощо виступають як щось похідне, надбудовне. Певний історично визначений етап базису вимагає відповідного йому стану надбудови, але їхній характер пов'язаний із інтересами окремих людей, що мають різне відношення до власності, а отже і до користування продуктами спільної праці. Такі групи марксизм називає класами, і на основі діалектики – боротьби протиріч, яка зумовлює розвиток, як вихід на вищий щабель через їх подолання, розглядає зміст історії певної стадії (соціально-економічної формації) розвитку людства, як історію „класової боротьби, боротьби між експлуатованими і експлуататорами, підлеглими і пануючими класами на різних етапах суспільного розвитку" [9, с. 1]. Дане співвідношення, на думку марксистів, неодмінно мало привести до пролетарської революції та встановлення нового комуністичного суспільства – безкласового, без розподілу праці та приватної власності, а отже і без класової експлуатації.

О. Конт поділяв переконання філософів-просвітителів, що основою суспільного прогресу є розум. Прогрес розуму, за О. Контом. проходить три стадії: теологічну, метафізичну та позитивну. Остання стадія, власне, і є стадією науки – емпіричного, орієнтованого на факти знання, здатного пояснити, передбачити і надати практичні рекомендації [10, с. 553-554]. Позитивна філософія О. Конта стала однією з найважливіших у новітній західній філософії позитивістської системи логіки і методології науки.

У XX ст. прогресивістські ідеї підтримали суспільствознавці М. Вебер, К. Ясперс, І. Пригожин, А. Тоффлер та ін. Так, М. Вебер, аналізуючи вчення К. Марксаі, піддає критиці матеріалістичне розуміння історії за економічний детермінізм, підкреслює, що діють інші фактори, зокрема релігійність як формуючий, рушійний фактор. Завданням соціології М. Вебера, підкреслює К. Ясперс, було показати всю складну систему казуальний зв'язків.

Центральною темою філософії К. Ясперса стали людина та історія як початковий вимір людського буття. Науковець був впевнений, що лише історія людства в цілому може надати масштаб для осмислення того, що відбувається в сучасності. Людство має єдині духовні джерела і єдину ціль, зв'язану з рішенням „останніх питань". Істинний зв'язок між народами – духовний, а не родовий або природний. Початком духовної синхронізації великих культур, за К. Ясперсом, слугує „осьовий час", в „дану епоху були розроблені основні категорії, якими ми мислимо і до нині, закладені основні світові релігії, і сьогодні визначаючі життя людей. В усіх напрямах відбувався перехід до універсальності". В духовній єдності людства К. Ясперс вбачає стрижень історичного процесу як головного чинника, що спрямовує історичний поступ до свободи.

Отже, модель історії як прогресу прямо протилежна традиційній моделі, в якості еталону виступає майбутнє, яке різними соціально-філософськими школами інтерпретується по-різному.

Більш толерантну альтернативу прогресу, в порівнянні з регресом, складає циклічна модель історії. У сучасній науці вона представлена М. Данилевським (культурно-історичні типи), О. Шпенглером (високі культури), А. Тойнбі (локальні цивілізації), П. Сорокіним (культурні суперсистеми) та іншими. Значна частина теоретиків циклічної моделі історії підтримують ідею, що кожна цивілізація заснована на певній вихідній духовній передумові, великій ідеї, „сакральній цінності", або первинному символі, навколо яких формуються складні духовні системи.

В противагу лінійному розвитку історичного процесу М. Данилевський запропонував культурно-історичні типи або „локальні цивілізації", виділивши п'ять основних законів їх розвитку:

- основою духовної спільноти є мовна спільність, яка входить в даний тип етнічних груп;
- політична незалежність даних народів;
- вплив характерних рис одного типу відбивається лише на другорядних характеристиках іншого типу, але не зачіпає його основи;
- повноцінність типу залежить від різноманіття його складових;
- загальний алгоритм розвитку типу являє собою, змінюючи один одного, періоди росту, „розквіту і плодоносності", виснаження „життєвої сили". Внутрішня завершеність культурно-історичного типу залежить від таких культурних характеристик, як культура (наукова, художньо-естетична, промислово-технічна), релігійна, політична і суспільно-економічна діяльність.

Основні ідеї М. Данилевського були розвинуті О. Шпенглером у праці „Падіння Європи". Визначивши вісім основних суспільств, О. Шпенглер доводить, що кожне нове суспільство вимагає нових підходів у розумінні його розвитку і потреб людей. О. Шпенглер обстоює тезу про неспівмірність культур і уявляє розвиток культури як замкнений у собі цикл переходів від одного стану до іншого (народження – розквіт – зів'язання – смерть або весна – літо – осінь – зима), пізнання яких відбувається на основі суб'єктивного сприйняття світу і тих процесів, які відбуваються в суспільстві, а тому кожна людина має своє розуміння історичного світу [12, с. 189-200].

Своєрідну теорію круговерті цивілізації розробив А. Тойнбі, що стала відома як „теорія виклику – відповіді". Згідно з А. Тойнбі, динаміка розгортання цивілізації, самодостатність якої знаходить своє вираження у світовій державі, проходить ряд етапів: виникнення, ріст, „надлом", занепад, розкладання [13, с. 14-27]. Отже, кожна цивілізація з часом приходить до занепаду. Проте даний процес руйнування і падіння можна затягнути, вважає А. Тойнбі, за допомогою духовної злагоди, моральності єдності народу, раціонального мислення правлячих верств населення, здатність лідерів до нового розуміння часу.

Отже, перманентизм не сприймає ні абсолютного прогресу, ні абсолютного регресу. Дані поняття для нього є відносними тому, що його прихильники розглядають енергію історії людства, як щось постійне – в одному випадку вона прибуває (прогрес), в іншому,

спадає (регрес). Нове тут розуміється через співвідношення з постійним і незмінним. Теперішнє, минуле і майбутнє пізнаються ними через вічне.

Проаналізувавши, в загальному, моделі історичних процесів, слід зазначити, що кожна з них лежить в основі тієї чи іншої політичної ідеології. Традиційний погляд на історію побудований на моделі регресу. Саме минуле виступає як якісно краще сьогоднішнього й майбутнього. А політичний устрій, політичні інститути, в тому числі і держава, виступають як щось сакральне, міфологічне, повноцінне і адекватне буттю – „золотого віку". Істина, божественна цінність, божественна гармонія складають основи цього суспільства [5, с. 27-28]. Політичне для такого суспільства було сакральне, як і весь зовнішній світ, без поділу на штучне та природне, природне та соціальне. Відтак вибудовується система координат: в минулому – буття, в майбутньому – небуття. Звідси випливає історична позиція, моральний вектор людини і суспільства – стримування потоку ентропії. На основі даної логіки вибудовується політична ідеологія консерватизму. Держава, політичне стають фортецею на шляху „сковзання в нікуди". Звідси все набуває смисл і ціну в перспективі етики „протистояння часу", що відбивається на всіх формах відношення до політичного, на всій побудові політичного мислення [46, с. 5-7]. Політична „воля та оптимізм" традиціоналізму формують дві версії консерватизму: активного повернення до джерел (активна версія); воля до збереження буття (пасивна версія).

Політичне, політичні інститути в концепції прогресивної моделі історичного розвитку виступають в якості поступового розвитку. Політичні інститути давнини, які розглядаються в співвідношенні з сьогоденням, трактуються як недосконалі. В прогресивній моделі політичні процеси історії співпадають з процесом розвитку в цілому і є його відображенням. Смисл, цінності в процесі еволюції „накопичуються" в політичному, якісно його покращують. У таких політичних ідеологіях, як лібералізм, соціалізм, анархізм, які вибудовуються на моделях прогресу, висувається теза про необхідність відмирання держави та інших традиційних соціально-політичних інститутів.

Позиція циклізму (перманентизму) не має яскравих послідовників у політичному. Певним чином вона є проміжною між традиціоналізмом і прогресивізмом. В кожному циклі можна виділити як прогресивні, так і регресивні тенденції. Суспільний устрій, політичні інститути не піддаються порівняльній оцінці між собою. Кожний наступний цикл історії породжує свої критерії та цінності, які проходять певні фази, а потім або ідуть в „небуття", або включаються в систему, як складовий елемент критеріїв і цінностей нового циклу.

Отже, аналіз трьох моделей історичного розвитку та їх співвідношення з буттям політичного, дає змогу відзначити, що єдиної концепції до розвитку політичних інститутів, держави не існує. Даний момент слід враховувати, досліджуючи ті чи інші соціально-політичні явища. Лише такий полікардинальний підхід не тільки наблизить нас до історичної істини, але й надасть можливість об'єктивно оцінити вектори подальшої трансформації суспільства, держави та її інститутів.

Література:

1. Августин А. О граде Божием / Аврелий Августин. –Минск:Харвест;М.:АСТ,2000.– 1294 с.
2. Михальченко М. І. Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи / Микола Іванович Михальченко. – Дрогобич: Відродження, 2004. – 488 с.
3. Філософський словник соціальних термінів / [під гол. ред. В. П. Андрущенка; вид. 3-е, доп.]. – Харків: „Р.И.Ф.", 2005. – 672 с.
4. La Capra, D. Rethinking Intellectual History and rereading texts / Dominick la Capra // History and Theary. – 1980. – Vol. 19. Oct № 3. – P. 245-276.
5. Бердяев Н. Смысл истории / Николай Бердяев. – М.: Мысль, 1990. – 175 с.
6. Дугин А. Г. Философия Политики / Александр Гельевич Дугин. –М.:Арктогея,2004.– 616с.
7. Мартынов А. Конфуцианская утопия в древности и в средневековье // Китайские

социальные утопии: статьи / А. Мартынов. – М.: наука, 1987. – С. 10-57.
8. Гегель Г. В. Ф. Работы разных лет: в 2 т. / Г. В. Ф. Гегель; [общ. ред. А. В. Гулыги]. – М.: Мысль, 1973. – Т. 2: Учение о понятии и философская энциклопедия. – 1973. – С. 123-209.
9. Маркс К., Енгельс Ф. Твори / Фрідріх Енгельс; [2-е вид.]. – К.: Вид. політ. літератури України, 1964. – Т. 21.: Передмова до німецького видання „Маніфесту комуністичної партії". – 1964. – С. 1-2.
10. Антология мировой философии: в 4 т. / [ред. колегия: В. С. Нарский]. – М.: Мысль, 1971. – Т. 3: Буржуазная философия конца XVIII в. – первых двух третей XIX. – 1971. – 760 с. – (Философское наследие).
11. Сорокин П. Социологическая история современности: Специализир. информ. по общеакад. прогр. „Человек, наука, общество: комплекс. исслед." / П. Сорокин. – М.: ИНИОН, 1992. – 193 с.
12. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории: в 2-х т. / Освальд Шпенглер. – М.: Мысль, 1993. – Т. 1: Гештальт и действительность. – 1993. – 669 с.
13. Тойнбі А. Дослідження історії: в 2-х т. / А. Тойнбі; [пер. з англ. В. Шовкуна]. – К.: Основи, 1995. – Т. 1. – Ч. 1.: Поле історичного дослідження. – 1995. – С. 14-23.

Чижова Олена Михайлівна,
кандидат політичних наук,доцент
НПУ імені М.П.Драгоманова

УДК 32:340.125

ПОЛІТИЧНИЙ ПРАГМАТИЗМ

В статті розглядається сутність політичного прагматизму та погляди відомих мислителів Ч.Пірса, В. Джемса, Дж. Дьюї, а також М.Вебера та Е.Фромма. Автор також торкається проблеми неопрагматизму у Рорті та робить висновок щодо активізації політичного життя та дії політичного прагматизму в Україні.

Ключові слова: *влада, діяльність, концепція, політика, політичний прагматизм.*

В статье рассматривается сущность политического прагматизма и взгляды известных мыслителей Ч.Пирса, В.Джемса, Дж.Дьюи, а также М.Вебера та Э.Фромма. Автор касается проблемы неопрагматизма Рорти и делает вывод относительно активизации политической жизни и действия политического прагматизма в Украине.

Ключевые слова: *власть, деятельность, концепция, политика, политический прагматизм.*

In article author considerd political pragmatism and opinions of famouse philosophers Pearse, James, Dewey, Veber, Fromm. Author underlined problem of neopragmatism in works by Rortey and came to the conclusion about activization of political life and political pragmatism in Ukraine.

Key words: *Politikal, pragmatism, power, policy, conception, aktiviti.*

Політичний прагматизм - це ідеологічна установка, яка визначає істинність за позитивною цінністю. Прагматиздм протиставляється обмеженню матеріальної складової на користь духовної, інтелектуальної. Прагматизм, як методологічна настанова і ідеологічно-моральна орієнтація, грунтується на подвійності (суперечливості) будь-яких феноменів свідомості або множинності змістів (плюралізм). У політиці прагматизм ураховує ірраціональну складову політичної снідомості. На раціональному рівні створюються альтернативні моделі, що дозволяють виявити наявні політичні протиріччя. На рівні прагматичного рішення, яке переслідує максимальну вигоду для політичної структури при